

III.

Afskrift efter Brørup Sogns Liber Daticus.

Ved min Ankomst til Præstkjær første Gang ved Fastelavn 1869 forefandt jeg følgende Skrivelse:

Velærværdige Hr. Pastor Feilberg!

Det er sandsynligvis Deres Velærværdighed ukendt, at en langtovervejende Majoritet her i Menighederne — 281 Familiefædre og øvrige Beboere mod 29 — blandt andet særligen have andraget om at maatte forskaanes for at faa en Grundtvigianer til vores Sognepræst; thi i det Øjeblik vi hørte Deres Ud nævnelse, kom det Rygte næsten samtidigt, at De ikke des mindre var, om end ikke en fremtrædende Grundtvigianer, saa at De dog alligevel delte grundtvigianske Anskuelser, og vi dermed paa ingen Maade tro, at Deres Velærværdighed under denne Forudsætning vilde træde ind i en Menighed som Sjælesørger, hvor maa ske kun $\frac{1}{10}$ af Sognebeboerne kunde ønske Dem velkommen.

Vi tillader os derfor efter Overvejelse tildels i Dag i et Møde ærbødigst ligefrem at spørge Dem om: »*Er De en Grundtvigianer eller ikke, og forudsat at De ikke er det, kunde vi da vente nogen Støtte hos Dem overfor de religiøse Bevægelser omkring os og en tro og indkjær Medarbejder for Skolen?*«

Og tillade vi os at tilføje, at ligesaa aabent og ær-

ligt, som vi herved udtaler os, et ligesaa aabent og ærligt Svar imødese vi fra Dem.

Brørup og Lindknud Sogne, d. 7. Febr. 1869.

Ærbødigst

A. Neess, Bennedsen, Mads Nielsen, H. J. Søltoft, Niels N. Hansen, J. J. Tonnesen, E. C. Jensen, Søren Chr. Sørensen, C. Martens, Jørgen Hansen, Jens Christensen, H. P. Thygesen, Mads Laursen, Søren Koed, V. Nielsen, Bertelsen, Jakob Nielsen, D. Henningsen, Chr. Madsen, Stine Iversen.

Denne Adresse hentyder til et Andragende med 281 Underskrifter med Ønske om at faa Riis Lowson til Præst; en Modadresse indeholdende Ønsket om at faa en ærlig, kristelig Præst lige meget af hvad Retning, blot ikke Riis Lowson, havde faaet 29 Underskrifter; begge var indgaaet til Ministeriet i Ansøgningstiden, den sidste overbragt af Gaardmand P. J. Pedersen — Peder Tækker — paa Riisgaard, samt Niels Østergaard fra Gravengaard. Jeg stod den Gang den grundtvigske Retning nær uden at kunne helt slutte mig til den, og da jeg noksom havde erfaret, hvor mange Meninger der var gængs blandt Folk desangaaende, og jeg tilmed til fuldstændig ubekendte Mennesker ikke vilde fremkomme med Ytringer, der kunde binde mig, saa svarede jeg efter en kort Indledning, at jeg havde modtaget den omtalte Skrivelse, saaledes: Hvad dets sidste Spørgsmaal angaar, da skal jeg meddele Dem, at Skolegerningen i en Række af Aar saavel i Hovedstaden som nu her i Odense har været min Livsgerning, og det glæder mig i den Egn, hvor jeg venter en rum Tid at faa mit Hjem, at finde en saa levende Interesse derfor, som jeg af Deres Skrivelse ser, at De er besjælet af.

Om jeg er en Grundtvigianer, ja, derpaa er jeg ude

af Stand til at oplyse Dem; thi efter min Erfaring tillægge Folk i forskellige Dele af vort Fædreland de mest modsatte religiøse Retninger dette Navn. For Øjeblikket er det mig endnu ubekendt, hvilket der i Deres Egn benævnes saaledes, jeg skal blot tilføje, at jeg ved mig i fuldeste Maal baade i Tro og Lære i Overensstemmelse med den danske Kirkes symbolske Bøger og nu forøvrigt henvise til min Prædiken; jeg har aldrig været vant til at lægge Skjul paa min kristen Tro eller mit kristen Haab.

Hvilke de religiøse Bevægelser ere, som i Deres Egn ere de herskende, om jeg billiger dem eller ikke, skal jeg ikke vove at udtale nogen Mening om, da jeg er saa godt som fuldstændig ubekendt i Egnen og ikke véd, hvad der rører sig, kun det maa jeg sige, at jeg ikke er Partimand, aldrig har været det, i Fred overladende det til den eller dem, som har Lyst og mener at kunne forsvare det at tage Del i Striden.

Endelig har jeg modtaget Deres Brev som et Bevis paa Deres Interesse for Præstens Gerning og udtaler det glade Haab snart at skulle mødes med Dem i Guds Hus og om hans hellige Ord.

Det forstaar sig, at jeg beder Dem meddele de andre Underskrivere dette Svar.

Med venligst Hilsen.

Deres

H. F. Feilberg.

Odense, d. 17. Febr. 1869.

Nogen Tid derefter modtog jeg i Odense følgende to Skrivelser, indlagte i samme Kuvert:

Deres Velærværdighed har i behagelig Skrivelse af 17. f. M. tilkendegivet os Deres religiøse Aandsretning og hvad vi i det hele kunne vente af Dem som Sjælesørger her i Menighederne og er Deres Udtalelse bekendtgjort ikke alene for de 20 — 19 Mand og en

Kvinde — som De behager at udtrykke Dem i Forespørgslen medunderskrevne, men ogsaa for saa vidt muligt for enhver Sognebeboer, der har Interesse for og særlig Kærlighed til den gamle af Fædrene nedarvede kristelige Tro, og maa vi tilføje, at denne Deres Bekendelse at sige efter de Rygter, som ere gaaede forud og jævnsides med Dem paa ingen Maade har overrasket os.

Imidlertid er der dog adskilligt i Deres Svarskrivelse, over hvilket det være os tilladt at dvæle et Øjeblik. Saaledes har Deres Velærværdighed paa det Spørgsmaal, hvorvidt De var en Grundtvigianer eller ikke, udtalt Dem, »at De var ude af Stand til at oplyse os derom«, og som en Kuriositet har De tilføjet, »at efter Deres Erfaring tillagde Folk de mest modsatte religiøse Anskuelse Navnet Grundtvigianismen«. Et saadant Svar maa naturligvis for ethvert sundt tænkende Menneske være noget paafaldende; thi Grundtvigianismen er dog hverken fra i Gaar eller i Dag, og dens Særkende er saa afstikkende, at man paa ingen Maade staar Fare for — ikke at tale om en præstelig Mand — at forveksle den med Baptisme, Mormonisme eller andre fra den her i Landet almindelige kristelige Retning. Og det kan vistnok heller ikke være Deres Velærværdigheds alvorlige Mening, at Beboerne her i dette Pastorat skulde staa paa et saadant aandeligt Standpunkt, at man uden videre vilde kalde enhver Uorden eller mildere talt Afvigelse fra det almindelige i Kirke og Skole for grundtvigianske Sympathier.

Saa tilføjer Deres Velærværdighed længere hen, »at da De saa godt som er ubekendt med de religiøse Bevægelser her paa Egnen, saa tør De ikke vove at have nogen Mening etc. Ja, at De mulig ikke kender saa smaa Kapaciteter som Ane M. Clemmens og Skole-

lærer Thjëllesen m. fl., det skulde vi lade staa ved sit Værd, men at De skulde være ubekendt med de religiøse Anskuelse, Kredsens Rigsdagsmand N. J. Termansen nærer, og at det end ydermere skulde være fremmed for Dem, hvilken Aand der gaar igennem Højskolen paa Askov, saa meget desmer, som man paastaar, De skal være Svoger til én af dens agtværdige Lærere, det hører der dog mere end en molboisk Enfoldighed til at tro, og det maa vi sige Dem ligefrem, en saadan Udtalelse fra Dem i denne Retning vil rigtignok ikke blive taget til Indtægt. Endelig har De sluttet med, at De hverken er Partimand, ej heller vil tage Del i Striden etc., saamænd, vi vilde respektere Deres Opfattelse af de kristelige Spørgsmaal, selv om det ikke stemmer overens med de Anskuelse, vi have, og sandt er det, at hvor som helst der arbejdes for Guds Riges Udbredelse, der sker det bedst i Fred og indbyrdes Enighed, men vi kunne dog ikke undlade at udtale, at hvor Forholdene stiller sig saaledes som her, der ansé vi det for en Præsts Pligt at vaage over den Hjord, til hvis Hyrde han er sat, og navnlig at paasé, at ingen vrang og fordævelige Meninger i Lære og Tro skal indsnige sig; thi det maa vi sige Dem ligefrem, at enhver, det være sig hvilken som helst, der vil begynde med at undergrave vor gamle, kristelige Tro, han maa være belavet paa de Følger, en Strid i denne Retning vil føre med sig.

Sluttelig maa vi tilføje, at det skulde gøre os inderlig ondt, om vi paa Grund af aandelig Uenighed skulde sé os nødsagede til dels enten at løsrive os fra den hidtil saa kære Forbindelse med vor egen Menighed, eller at Kampen i sig selv skulde blive saa alvorlig, at en ny Kjerteminde-Sag, om end i modsat Retning, skulde gøre sig gældende her. Dette er her-

ved saa fri paa fleres og mine egne Vegne at meddele Dem.

Stensvanggaard, Brørup Sogn, 3. Marts 69.

Ærbødigst

Bennedsen.

Velærværdige Hr. Pastor Feilberg!

Ved min Ankomst til Holsted Kro forefandt jeg et Brev fra Deres Velærværdighed, som jeg maa indrømme, at jeg er i Tvivl om at kunne decificere ret, da der i samme er saa meget at læse mellem Linierne, hvis Aarsag jeg tillader mig efterfølgende.

Deres ironiserende Indledning vil jeg springe over, da jeg ganske fatter samme ligefra det ironiske platte om 19 Mænd og 1 Kvinde, som jeg paaskønner indtil det ophøjede i, at De føler Dem at være kaldet til vores Præst af H. M. Kongen, vi ville ikke tænke paa den indre Kaldelse, men hvorledes skal man finde et Bevis for, at man kan vente, at en Mand vil være en tro og nidkær Medarbejder for Skolen deri, at dette i en Række af Aar har været hans Livsgerning i Hovedstaden og i Odense. Indeholder disse tvende Steders Skoler særegne Garantier eller indeholdes saadant i Ordets Livsgerning, der til en Tid kan udføres med forskellig Øjemed og Formaal, og naar disse ere opnaaede, ophører Livsgerningen maaske at blive Livsopgave, dersom disse forøvrig nogensinde have været forenede. Som De véd, have vi søgt Ministeriet om ikke at blive belemrede med en Grundtvigianer, naar en Præst kaldtes hertil, og Kongen har givet os Løfte. Derfor spurgte man Dem, og dertil svarede De, dersom det er mig tilladt at omskrive, at De ikke véd, hvad der skal forstaas ved en Grundtvigianer; meget rigtigt, der er noget elastisk ved Begrebet, men Grundtvigianer spiller dog i samme Farve eller fløjter

i samme Tone, ikke sandt, — Suk og Sang og søde Smil. Der ligger altsaa noget ubegribeligt i Deres foregivne Ubekendtskab hermed og navnlig i Deres Ubekendtskab med, hvad der benævnes saaledes her paa Egnen. Skulde det religiøse Tilsnit paa Askov Højskole være Deres Velærværdighed ubekendt? Kender De maaske ikke Schrøder, Nutzhorn med Konsorter, f. Eks. den maadelige Skolelærer Tellesen? Nuvel, man vil ikke tro, at Deres Velærværdighed holder Debut med en Usandhed, skønt Skinnet er stærkt imod Dem; men saa kommer vi til Deres symbolske Bøger. Førend Deres ærede Svar vidste vi, at De maa aflægge Ed paa de symbolske Bøger; men vi vidste ogsaa, at disse saa vel som alt andet har sin sande og falske Side og Anvendelse, saa dette Svar siger i Grunden lige saa lidt, som om De havde sagt, at De vilde holde Dem til vor Kirkes Perikoper, desuden vidste vi ogsaa meget godt, at De maa vide, at Symbolatriens Avtoritet er mere negativ end positiv, eftersom fejlagtig Opfattelse og Fortolkning er uundgaaeligt ved al menneskelig Bestræbelse i given Retning, da det er umuligt i dette Tilfælde at gribe det rene Objektive, ligeledes vidste vi ogsaa meget godt, at De er vidende om, at Bogstavtyranni er fremmed for Protestantismen. Altsaa, hvorfor smøre os om Munden med den danske Kirkes symbolske Bøgers Overensstemmelse med Deres Velærværdigheds Tro og Lære! Dette indeholder ikke den mindste Garanti for, at De ikke enten vil lade Ordet gjøre som en 4. Person i Guddommen eller sætte Bogstavtro i Stedet for den levende Tro eller gøre Sakramenterne til mere, end hvad disse ere. Endvidere hvorledes skal man rime det, at De ikke vil være Partimand med kristen Nidkærhed? — Dette ligger jo ligefrem og absolut i Protestantismens Væsen, og er og skal, maa være det, hvorfor da ikke i

det mindste hellere varm end lunken, med mindre man agter at gaa den krumme Linie.

Til Slutning beder man Dem om at anse saa vel vores tidligere som nærværende Skrivelse mere som et Bevis paa vores Interesse for eget og Børns aandelige Vel end for Præstens Gerning, der efter vores Forstand er almindelig Menneskekærlighed — Luk. 18, 18; thi man ved godt, at Gr-vigianismen ogsaa anse det for Gerning med fagre Ord og Englelader fra Stolen at dulme Fornuften, mystificere Livet og lade det Elastikum, som de kalde Tro, slaa Svip, men vi holde endnu ikke af, saaledes at komme til at svæve mellem Himmel og Jord. Deres glade Slutningshaab om snart at skulle mødes med os i Guds Hus forstaa vi ikke; thi vores Haab har altid været blandet med en Del Alvor, da vi i Religionssager heller tænker end sværmer, hvortil vore Vinger endnu ere for smaa.

A. Neess.

Modtaget 5. Marts 69 i Odense.

Til Biskoppen i Ribe havde jeg alt skrevet følgende:

Hos min Svoger, Lærer Nutzhorn i Askov hørte jeg Rygter om en Deputation, som forberededes i Brørup med Bennedsen i Spidsen for at anmode mig om at træde tilbage som Krypt-Grundtvigianer. Derovre fandtes imidlertid blot et Brev, som jeg herved sender Deres Højærværdighed i Afskrift. Jeg tænkte først paa at sende Svaret tilbage gennem Dem, men ved nærmere Overvejelse har jeg anset det for rigtigere ingen Autoriteter at indblande i denne Sag, for at undgaa endog det ubetydeligste Skin af at ville krybe i Skjul under en fremmed Autoritet, og jeg haaber det saaledes skal vinde D. Hvhs. Bifald. Svaret, som ogsaa følger vedlagt i Afskrift, har jeg stræbt at holde frit for alt, der kunde ligne Stikkeri eller Bitterhed. Er der virkelig en religiøs Trang tilstede til

en anden Forkyndelse end jeg er i Stand til at bringe, indeholder jo Lovgivningen for Øjeblikket Garantier nok i saa Henseende. Jeg haaber ogsaa, at mit Svar skal vinde D. Hvhs. Bifald. Er jeg først kommen indenfor Kirkedøren derovre, nærer jeg dog ingen Frygt for alvorlige Vanskeligheder. Indtrykket af hvad jeg hørte og saa var stærkt, at det var en kunstig Agitation, og jeg hørte ingensteds noget om, at der var noget udpræget religiøst Liv i Sognene, hverken i den ene eller den anden Retning. Jeg har i Sønderjylland færdedes under langt vanskeligere Forhold og det omtalte Brev har i ingen Maade kunnet tage Frimodigheden fra mig eller Glæden over atter at skulle gaa ind i den praktiske Præstegerning. Maatte Gud lægge sin Velsignelse deri! Jeg er mig bevidst fra Begyndelsen af at have lagt Sagen i hans Haand og gaar, hvor han skikker mig uden at klage, om det end ikke er efter mit Hoved.

Odense 17. Februar 69.

H. F. Feilberg.

Efter Modtagelsen af de to forannævnte Skrivelser rejste jeg til Ribe for at spørge Biskoppen, hvad Sagen i Grunden gjaldt, han viste mig et Dokument, han havde modtaget, en Afskrift af et Andragende til H. M. Kongen, undertegnet Bannedsen m. fl., hvor der ansøgte om at blive fri for mig, da jeg tydelig havde vist, at jeg var en Grundtvigianer, og Sognene med mange Stemmer mod faa havde bedet sig fri for en saadan. Jeg rejste da med Pastor Krarup til Bækboelling, næste Dag fulgte han mig over til Bannedsen, hvor jeg blev overhørt, men straks mærkede, at hvad en Grunden maatte være til omstaaende Skrivelser, det var ikke religiøse Rørelser eller Brydninger mellem Pietister og Grundtvigianere. Den 11. April blev jeg vistnok indsat, Kirken var fuld; — jeg

har senere fundet mig foranlediget til at lade min Prædiken trykke. Nogle Dage efter blev der ved Kirken rakt mig følgende Brev:

Kære Hr. Pastor!

Jeg hilser Dem herved med dette Par Ord og byder Dem velkommen. Den Aand, som bor i dem, kan jeg fornemme bor ogsaa i mig, saa at Deres Tro og min har Samklang indbyrdes. Jeg glæder mig af Hjertet, naar Guds Rige kommer, som vi bede i Herrens Bøn. Jeg meddeler Dem dette til Trøst, for at De kan tro, at der dog er nogle, der skønner paa, at det er en Næring for kristeligt Liv, naar Guds Ord læres purt og rent, endskjønt Antallet af disse mulig nok er mindre end Modstandernes — men Herren kender sine —. Jeg tror, at Ordet vender ikke tomt tilbage; thi det er en Guds Kraft til Salighed for dem, som tro. Ja, Gud alene Æren i Jesu søde Navn!

Eskelund, 23. April 69.

H. R.

Den 24. Juni holdtes som sædvanlig Skolemøde i Holsted, hvor jeg var tilstede og blev halvt tvunget til at sige nogle faa Ord, som gik ud paa at fremstille det som kristne Forældres Ret og Pligt at sørge for Børns kristne Opdragelse og Undervisning. Disse Ytringer gav Anledning til en personlig Redegørelse for Biskoppen Landemode Dagen, samt til et Forsøg paa at løse Sognebaand for en 13—14 Familier, mest Gaardmænd, til Krarup i Føvling; jeg tilskrev Krarup en indstændig Anmodning om at modtage dem, da jeg maatte antage, at de dreves af en alvorlig Trang, som jeg ikke kunde tilfredsstille, derfra modtog jeg følgende Brev:

Kære Pastor Feilberg!

Foranlediget ved Deres Meddelelse af 5. d. M., hvori De fortæller mig at nogle Beboere i Gerndrup og Eske-

lund have faaet i Sinde at løse Sognebaand, og hvori De dernæst indstændig lægger mig paa Hjerte at modtage nævnte Beboere, om det paa nogen Maade er mig muligt, skulde jeg ikke unnlade at underrette Dem om, at der for nogle Dage siden har været nogle Mænd hos mig for at tale om at løse Sognebaand til mig, men at jeg ikke er gaaet ind paa Deres Forlangende.

I det Haab, at Menighed og Præst i Brørup nok vilde komme ud af det, naar de fik Tid til at kende og forstaa hinanden, tilbød jeg derimod, at om nogle Beboere i Brørup for i Sommer vilde gaa til Alters i Føvling eller Holsted Kirke, da skulde der fra min Side intet være til Hinder.

Bækbølling 20. Juli 69.

Venskabeligst

Krarp.

Saa blev der Tale om at grunde en Højskole i Eskelund, og til Forstander søgtes Pastor Riis Lowson, tidligere Compastor i Læk. I den Anledning skrev jeg til Biskoppen 27. Juli 1869:

I Haab om at Deres Højærværdighed ikke skal trættes af Sagen og tillige efter Riis Lowsons Ønske, sender jeg Dem disse Linier, da det er mig meget magtpaaliggende at staa klar i denne Sag ligeoverfor Dem. R. L. var hos mig i Fredags 9. Juli 69, kørende med Bennedsen, der dog ikke vilde ind, og jeg fik en længere venlig Samtale med ham, min gamle, kære Skolekammerat og Nabo fra Sønderjylland; han var nok tilbøjelig til at forestaa en Højskole for at modvirke Askovs Retning, men ønskede aldeles intet at have med en Frimenighed at gøre. Jeg kan fra min Side slet intet have imod hans Komme, da jeg er vis paa fra ham at møde alt muligt Hensyn og venlig Forstaaelse, selv om vi ikke ere enige og vanskelig blive

det. Han mente mulig at kunne bilægge Bruddet, dersom jeg kunde love ikke at møde ved offentlige Forsamlinger i Askov, eller hvor den Retning er repræsenteret som toneangivende. Jeg svarede dertil meget bestemt nej; jeg tror, det er Bannedsen fuldstændig ligegyldigt at komme til Forstaaelse med mig, saa længe han ikke gennem mig kan beherske ogsaa mine Venner, ja, at han med Glæde har grebet og vil gribe hver Anledning, han kan, til at være mig imod. Dernæst vil jeg ikke lade mig binde i min personlige Frihed, indgaa paa nogen Haandfæstning og foreskrive mig Mødet med de Mænd, jeg har kendt fra Ungdomstiden af, og i hvis Kreds jeg har lært Præster at kende, som jeg ser op til som til de ypperste blandt mit Folk. Askov Højskole, den maa have hvilke Skrøbeligheder den vil, er her paa Egnen Samlingsstedet for alt, hvad der er aandeligt Liv i, saa vidt jeg har kunnet mærke. Der maa jeg ikke komme, formodentlig har Folk ikke noget imod, at jeg svirer og drikker og spiller Kort med Storbønderne inden Sognets Grænser eller udenfor. Alle de i Sognene, som fra tidligere Dage have Guds Ord kært, have straks sluttet sig til mig, og jeg kan ikke se Sagen anderledes, end at det ikke blot er Strid mod en bestemt religiøs eller politisk Retning, men det for en Del er Kamp mod levende Kristendom, hvad der i Fyn kaldes opvakte, kaldes her Grundtvigianere, og som jeg selv tror paa den korsfæstede og opstandne Frelser, vil ethvert Forlig, hvor vi ikke kunne mødes til Forstaaelse af det første Spørsmål i Katekismen, »hvad der først skal ligge os paa Hjerte«, blive fra min Side et Fræfald fra Vorherres Sag. Jeg har under mit 5 Aars Ophold paa Fyn mødtes med Mænd af de mest udprægede religiøse Retninger og har uden Vanskelighed kunnet samtale med dem, trods hvad der ellers har

været os imellem, men her kan jeg ikke komme til Troen paa, at de Mænd i *Sandhed* vil *Sandhed* og *Ret* uden at herske over deres Medmennesker, og ville de ikke respektere en ærlig Præst, som taler, fordi han selv tror og ikke ved andet, end at hans Prædiken er som Ordet lyder fra de troende Præsters Læber her i Landet uden at bære en særegen Farve enten efter den indre Missions Retning eller den grundtvigske Form, saa maa de gaa deres Vej, og jeg gaar min; jeg tror, at jeg har en god Sag; og en ærlig Vilje til at komme alle i Møde den har jeg.

En Ting er maaske endnu værd at lægge Mærke til, at Grundtvigianismen er et Spøgelse, ingen kender, ingen har set her paa Egnen; jeg har faaet de mest forskellige Spørsmaal om, hvad Gr—n er. Forleden sagde en Kone til mig, at Folk sagde, Gr—nerne mente, at man maatte svire og drikke og spille Kort, og der var ingen Synd i det, ligeledes maatte Børnene intet lære i Skolen. Jeg har gjort mig adskillig Umage for at faa at vide, baade hvad man forestillede sig som Gr—e, og hvad man frygtede deri uden endnu trods mange Spørsmaal at havet faaet andet Svar end: A ved et ett! Saa meget tror jeg staar fast, at om den religiøse Retning i Gr—n vides intet, men at Spørsmålet hos de vidende er dette politiske: Skal Termansen repræsentere Kredsen eller ikke? I Samtalen med R. L. beklagede jeg, at jeg var den sidste, der havde faaet noget at vide om Adressen til Pastor Krarup og den hele Bevægelse, da jeg vilde have følt mig forpligtet til enhver mulig Imødekommen ogsaa den at anvende min Indflydelse paa en Nabopræst for at modtage dem. Jeg bad i sin Tid Krarup meget indtrængende derom, men kan ikke bede Dem anvende Deres Indflydelse paa ham i denne Sag, det sagde jeg R. L., da jeg havde senere bragt i Erfaring,

at Folk fra Krarups Sogne kunde ville løse Sognebaand til mig, hvilket jeg meget nødig saa. Om der skulde være væsentlige Hindringer, om de henvendte sig til en anden af Nabopræsterne kan jeg knap tro, og det vilde være mig personlig kært saaledes at faa Ende paa Sagen; thi jeg kan ikke ønske at staa i Forhold til nogen eneste iblandt dem indtil videre.

Skulde der imidlertid fra anden Side rejse sig Hindringer imod en Sognebaandsløsning, da vilde jeg rigtignok være D. Højhed taknemmelig for, om De vilde anvende Deres Indflydelse hos vedkommende Præst, dersom det ikke skulde blive Alvor med en Fri-menighed, hvilket jeg kan ikke nægte det i meget høj Grad vilde overraske mig, mens jeg paa den anden Side ikke personlig kan frygte en saadan, saa vist som jeg selv tror at have en god Sag og Sandhed i min Forkyndelse trods al menneskelig Skrøbelighed. Hvad jeg end personlig skal komme til at lide under disse Forhold, er det min Bøn tidlig og silde, at jeg maa blive Sandheden tro i Kærlighed, og det er mit Haab, at Guds Rige maa fremmes og Sandheden vinde Sejr.

Dette Brev har jeg nogen Tid ladet blive liggende, atter og atter overvejende min Stilling, men jeg kan ikke komme til noget andet Resultat og fristes næsten til at se bestandig haardere paa det, ikke at jeg ønsker ondt over de Mænd eller bærer Nag til dem, men vi kunne intet have med hinanden at gøre.

Den 1. November aabnedes Brørup Højskole i Eskelund, en Meddelelse desangaaende i Ribe Stiftstidende af 8 Novbr. 1869 medførte et Ordskitte mellem Riis Lowson, som i Aabningstalen havde benægtet, at Højskoletanken var udgaaet fra Grundtvig, og S — Overlærer Riis — fortsat N. 262—273—281—271 og fl. N., som Formand i Højskolens Bestyrelse valgtes Gaardejer Chr. Bennedsen, Stensvanggaard.

En Søndag Aften ved en sildig Hjemkomst efter en saare besværlig Dag fra Lindknud mødte 4 Mænd hos mig med følgende Adresse:

Som bekendt ansøgte Majoriteten af Brørup Sogns Beboere under Embedets Vakance om at maatte forskaanes for en grundtvigsk Præst. Deres Veh. blev imidlertid kaldet, og hvilken Tvivl der den Gang opstod hos os om Deres Aandsretning, lige saa vel om det Svar, De gav os, er Dem vel lige bekendt. En Tid er nu gaaet hen og maa Deres Veh. være vis paa, at Tiden særligen er benyttet til at ligge — sie — Mærke til Deres Optræden, det være enten som privat Mand eller som Præst. Desværre maa vi nu bekende, at D. Veh. ikke kan fyldestgøre vor Fordring til en Sjælesørger, og hvorfor? fordi det Dag for Dag mere er gaaet op for os, at De lige fuldt er »Partimand« — Grundtvigianer. Vel tvivler vi ikke om, at vi i Hovedsagen ere ens, men en Omstyrting af de bestaaende Forhold, Præstefrihed med Ret til at forvalte Sakramenterne efter Behag, at udstøde Medlemmerne af Menigheden efter Forgødtbefindende m. m., det anse vi ikke for tilsvarende under et velordnet Samfund. Under saadanne Forhold have vi tænkt paa en anden Sjælesørger og tillade vi os derfor ærbødigst at bede Ds. Vh. skriftlig at give os Tilladelse til at benytte vor egen Sognekirke til saadanne Tider, De ikke selv gør Brug af den.

I Brørup Sogn d. 11. December 1869.

Som Delegerede paa Fleres Vegne:

H. J. Søltoft. Bennedsen. Mads Nielsen. C. Martens.

Jeg tillod mig at spørge, hvor jeg i Skrift eller Tale havde vedkendt mig Anskuelse, som de her udtalte, hvorpaa D'Hrr. Delegerede bleve mig Svar skyldig, men jeg beklagede for øvrigt at være for træt til at

kunne samme Aften inklade mig paa en skriftlig Tilladelse, der var imidlertid intet som helst til Hinder fra min Side. Et Par Dage senere sendte jeg Bannedsen følgende Skrivelse:

I Henhold til modtagen Skrivelse fra D'Hrr. Gaardere Søltoft, Bannedsen, M. Nielsen og Martens som Delegerede paa Fleres Vegne skal jeg først bemærke, at jeg ikke ser mig i Stand til at gaa ind paa, at den i nævnte Skrivelse givne Motivering, der tillægger mig som »Partimand« Anskuelse om Præstefrihed, som jeg aldrig i Skrift eller Tale har vedkendt mig, er berettiget, men uden Hensyn til dem, erklærer jeg her ved, at jeg for mit eget personlige Vedkommende intet som helst har imod, at den Del af Menigheden, der ikke har fundet sig tilfredsstillet ved min Forkyndelse af Ordet og min Forvaltning af Sakramenterne, benytter Kirken efter Øvrighedens nærmere Bestemmelse til de Tider, den ikke bruges af mig.

Præstkjær, 14. December 1869.

H. F. Feilberg,
Sognepræst.

Samtidig hermed afsendte jeg følgende Brev til Biskoppen:

Hermed er jeg saa fri at sende Deres Højærværdighed en Afskrift af det sidste Dokument i mit og Brøruppernes Mellemværende. Mit Svar, som vil blive Dem forelagt, gaar ud paa at afvise Beskyldningen og paa at erklære, at jeg personlig intet har imod, at den Del af Menigheden, som ikke er tilfreds med min Præstegerning, benytter Kirken efter Ønske. Ja, jeg kunde vel tilføje, at jeg ønsker, at den begærede Frihed bliver disse Mænd tilstaaet, dog saaledes, at Loven i alle Henseender skete Fyldest, saa Forholdet mellem den vordende Frimenighed og mig blev klart

og bestemt ordnet, men det lægger jeg trøstigt i Biskoppens Haand. Jeg har lige siden Novbr. ventet paa dette Skridt, at det saaledes maatte komme; er der end noget menneskeligt, der her rører sig i mig, ved jeg vist, at jeg ærlig har bestræbt mig for at holde Fred og i al Ydmyghed henstillet min Sag til Gud. Jeg har under vort sidste Møde holdt Forhandlingen saa venligt og fredeligt, at jeg ved vist, der er ikke et haardt eller bittert Ord os imellem; men jeg kan ikke indlade mig paa at lade mig foreskrive, hvem jeg privat maa omgaas med, eller hvor jeg maa komme inden- eller udenfor Sognet.

Præstkjær, d. 14. Decbr. 1869.

Feilberg.

Derefter hørtes i Løbet af Vinteren intet mere. Det næste Aktstykke er fra Foraaret 1870.

Højærværdige Hr. Biskop Balslev!

Skønt det ikke lykkedes os at faa den af det langt-overvejende Flertal af Sognets Beboere udtalte Begæring om at blive fri for en grundtvigsk Præst opfyldt, saa tro vi dog endnu ikke, at Præst og Degn kunne indrette Gudstjenesten efter deres eget For-godtbefindende. Naar saaledes Præsten — som alt tidligere omtalt — i Daabsformularen undertiden tiltaler Fadderne: »I gode Venner!« i Stedet for »I gode Kristne«, da skulle vi ikke lægge sønderlig Vægt paa denne Vilkaarlighed, men kun udtale vor Forundring over, at grundtvigske Præster ømmer sig ved at kalde dem gode Venner, som de med det samme krymper sig ved at kalde »gode Kristne«. Derimod tillade vi os særlig at henvende Deres Højærværdigheds Opmærksomhed paa, hvorledes der forholdes her i Kirken ved Valget af Salmer og Salmemelodier. Vi finde det allerede højst hensynsløst mod Menigheden, naar saa at sige alle Salmer hver Søndag vælges blandt

dem med de ny lystige Melodier, i hvorvel vi ganske vist tildels og af denne Grund sjældnere have besøgt Kirken, saa kunne vi dog efter egen Erfaring og andre Sognefolks Forsikring anføre, at der om Søndagen blandt 4—5—6 Salmer i Regelen ikke forekommer mere end én af de gamle bekendte Salmer med Koralmelodier. Og ikke nok hermed, naar Præsten dog stundum ansætter en bekendt Salme, saa tillader Degnen sig ikke desto mindre, vi maa jo antage med Præstens Vidende, at bortkaste den ansatte Menigheden vel bekendte Melodi og indføre en af de lystige, som faa eller ingen kender, og ingen synger. Dette er saaledes sket med N. 177, hvor den skønne Melodi: »Hvad kan os komme til for Nød«, vragedes for, vi kunne ikke sige, hvilken Hopsamelodi; thi at der lidt mere hurtig sungen kan danses Hopsa derefter, se vi os i Stand til at kunne godtgøre. Den selvsamme Adfærd har Degnen tilladt sig med N. 373, hvor »Nu velan vær frisk tilmode«, ikke blev befunden at være frisk nok, med N. 243, der under Tiden bruges som Udgangssalme med Melodien: »At sige Verden ret Farvel« N. 545. Det turde vel være overflødigt at anføre flere Eksempler. Det er vor faste Overbevisning, at Ds. Hvh. ikke blot heri vil se Tilsidesættelsen af de skyldige Hensyn til Menigheden, hvis Forkærlighed for de gode gamle Salmer med tilsvarende Melodier er Præsten og Degnen vel bekendt, ligesom vi ogsaa ved, at der for længere Tid siden er gjort Præsten Forestillinger desangaaende. Det kan dog umulig forsvares eller billiges, at Menigheden og da navnlig den opvoksende Slægt skal blive aldeles fremmedgjort for vor lutherske Kirkes Salmer, for i Fremtiden alene at kunne synge med grundtvigske Toner, skønt vi ingenlunde skulde have noget imod en passende Brug af de nyere Salmer. Vi tillade os derfor ærbødigst i Henhold

til ovenstaaende at henvende en Forespørsel til Ds. Hvh. om, hvorvidt Præst og Degn efter eget Tykke kunne afskaffe de ansatte Melodier i den avtoriserede Salmebog, og hvis der endnu gælder nogen Regel og Lov med Hensyn til Valget af Melodierne, da bede vi om, at det maa blive Præst og Degn paalagt at holde Koralbogen efterrettelig og Menigheden eller os derom meddelt Kundskab, for at vi kunne se, hvilke Fordringer vi i saa Henseende kunne stille til Kirkens Tjenere.

I Brørup Sogn, 11. Marts 1870.

Allerærbødigst

Paa egne og fleres Vegne:

Bennedsen.

Derpaa svarede jeg:

I Anledning af vedlagte Klage fra Hr. Bennedsen m. fl. skal jeg blot tillade mig at bemærke:

at Hr. B. ikke har været i Kirke hos mig siden min Indsættelsesdag.

at han under 11. Decbr. f. A. skriftlig har meddelt mig, at jeg ikke kunde fyldestgøre hans Fordring til en Sjælesørger, har begæret og faaet af mig min skriftlige Indvilligelse i efter Øvrighedens Bestemmelse at benytte Kirken til den anden Sjælesørgers Brug, som han havde tænkt paa.

at der ikke fra Menighedens Side skriftlig eller mundtlig er sket nogen som helst Forestilling til mig angaaende Valget af Salmer eller Salmemelodier, hverken for kortere eller længere Tid siden.

at de Melodier, jeg bruger i Kirkerne, saavidt vides, alle findes i Berggrens og Rungs Koralbøger og ganske almindelig synges i Kirker i Fyn, Sjælland, København og Odense iberegnet, ligesom jeg saavel i mine tidligere Præstekald i Sønderjylland har brugt dem,

som forefundet dem overalt, hvor jeg har fungeret som Præst her i Kongeriget.

Præstkjær, d. 28. Marts 1870.

Ærbødigst

H. F. Feilberg.

Biskoppen har under 4. ds. tilskrevet mig saaledes:

»Som Ds. Hvh. bekendt har Gaardejer B. af Stensvanggaard paa egne og fleres Vegne anket over Salmesangen i Brørup K. og navnlig forespurgt, hvor vidt Præst og Kirkesanger kunne efter eget Ønske afskaffe de ansatte Melodier i den avtoriserede Salmebog.«

Efterat jeg herover har indhentet Sognepræst Feilbergs Erklæring, undlader jeg ikke til Bekendgørelse for Vedkommende at meddele, at ligesom det er overladt Præsterne at vælge Salmer i den autoriserede Salmebog til Brug ved Gudstjenesten, saaledes er de efter almindelig Praksis ikke bunden til altid at benytte den Melodi, der for hver Salme er ansat i Salmebogen, og da Pastor Feilberg har erklæret, at han ikke benytter andre Melodier end dem, der findes i Berggren og Rungs Koralbøger, som almindelig bruges ved Salmesang i Kirkerne, finder jeg ikke at kunne foretage videre i denne Sag.

Hvilket jeg herved tjenstlig meddeler Dr. Vvhed.

Ribe Amts østre Provsti, 7. April 1870.

Schousboe.

Hr. Sognepræst Feilberg, Præstkjær.

Privat tilskrev jeg Biskoppen i Anledning af omstaaende Klage, som følger:

Kære Biskop Balslev!

Da jeg ikke for Øjeblikket kan tænke paa at komme til Ribe, og jeg har været noget i Tvivl om den rette Maade at besvare Hr. B.s Klage, sender jeg Ds.

Hvh. herved en privat Redegørelse samtidig med, at jeg afsender min Erklæring med Klagen. Jeg har været i Tvivl om den rette Besvarelse, ikke fordi jeg mistvivlede om at kunne rede for mig, men fordi der var noget oprørende i, at den Mand, der ikke har sat sin Fod i Kirken og benyttet enhver Lejlighed til at volde mig Fortræd nu ogsaa vilde prøve paa at regere indenfor den Kirkes Mure, hvor han aldrig kommer, ja, vel aldrig er til Sinds at komme i min Embedstid. Det staar tvivlsomt for mig, om jeg skulde gaa ind paa Klagen, om jeg skulde afvise den for B.s Vedkommende med Fordring paa, at han skulde navngive mine Anklagere, eller endelig at besvare den saa tørt og klart og kort som muligt. — Jeg valgte da den sidste Udvej, idet jeg da ved Siden deraf privat vilde gøre Ds. Hvh. som min Biskop og Foresatte Rede for hvad jeg havde gjort.

Følgende historiske Meddelelse forudskikkes: Søndag d. 6. Marts vare saa at sige alle Modstanderne i Kirke paa B. og Søltoft nær, det var saa paafaldende, at jeg satte et Mærke i min Almanak for i Tiden at begribe, hvad det betød; husker jeg ikke fejl, sang vi som Hovedsalme N. 373 med Melodien: »Tag det sorte Kors fra Graven«, og som Udgangssalme første Gang N. 243. Den 8. Marts var B. hos mig at betale Tiende samt anmode mig om at holde Foredrag paa Brørup Højskole, jeg svarede derpaa under en venkabelig Samtale, at i Vinter var det mig fuldstændig umuligt, da jeg havde mere at bestille, end jeg vel kunde overkomme; jeg vilde imidlertid ikke uden videre afslaa det, men nok først se, hvorledes Skolen udviklede sig, da jeg ikke kunde lide at være tilstede med min Person, naar jeg ikke tillige kunde være tilstede med mine Sympathier. Den 10. Marts var jeg i B.s Hus for at betale nogle Penge, som jeg den 8.

var bleven skyldig og tilbragte et Kvartierstid ligeledes i venskabelig Samtale om alle Slags i hans Hus, uden at han endog med den ringeste Ytring berørte, at han havde en Klage i Beredskab. Den 11. Marts er hans Klage dateret. Saa vidt om den aabne Fremgangsmaade han har brugt.

Dernæst til Sagen.

»Undertiden tiltaler Fadderne« — deri ligger naturligvis, at dette sker kun, naar Hr. B. eller hans Venner ere Faddere, de vil jeg, Grundtvigianeren, ikke kalde Kristne. Jeg har altid fra første Dag, jeg var ordineret, alle Steder og til alle i Tiltalen sagt: Venner eller: kære Venner! Jeg siger aldrig i Prædiken: kristne, kristelige Tilhørere, eller noget lignende, men altid Venner, Tilhørere, da jeg ønsker at undgaa al mulig Formalisme i Anvendelsen af det Navn, der for mig er Æresnavnet over alle, ligesom jeg heller ikke anser mig berettiget til at give eller fratage nogen dets Navn. Hvad jeg har oplevet, har naturligvis Ds. Hvh. ogsaa set, at der har været Mennesker baade baaret et Barn og været Faddere, som aabent har vedgaaet, at de ikke var kristne, eller dog levede saaledes, at deres Liv var en fortsat Protest mod Kristennavnet. Hvad der for øvrig derefter følger i Hr. B.s Skrivelse agter jeg mig for god til at besvare med et eneste Ord.

Om Valg af Salmer og Melodier skal jeg oplyse følgende: Jeg er gaaet ud fra, da jeg kom her, at her skulde begyndes forfra i Kirken, baade med Prædiken og Salmesang, valgte saa først Salmer og Melodier, jeg maatte antage bekendte, og tog kun én mindre bekendt eller ubekendt op ad Gangen, saaledes at den for længere Tid kom igen hver Søndag. Hele Tiden mellem Paaske og Pintse ifjor N. 209, en lang Tid i Trinitatis 466, senere 516, hele Efteraaret lige til Nytaarsdag N. 67, i Fastetiden N. 243. Jeg var saa-

ledes meget forsigtig med Valget fra Begyndelsen, men havde snart den Glæde, at Sangen slog an og lød fuldere og klarere og ved Thjellesens sjælden gode Ledelse tror jeg, at vi for Øjeblikket har en Kirkesang, der paa Landet ikke mange Steder skal findes bedre, og jeg haaber, der skal naas mere endnu, om vi kun maa faa Fred til det. Som B. meget rigtigt bemærker har jeg brugt Koralerne og de lettere mere syngelige Melodier Side om Side, netop de samme som jeg har lært i Kirker og genfundet i Kirker, og det ikke blot, hvor der var grundtvigske Præster. Thjellesen har jeg mindet om at lære Børnene ikke blot de nyere Melodier, men ogsaa de bekendteste Koralmelodier, og jeg tvivler ikke paa, at det er sket.

Jeg er Gud i Himlen taknemmelig for at turde sige det, her er, saa vidt jeg skønner, i Brørup et stadig voksende Kirkebesøg, og mens vi jævnlig, naar vi mødes, tale om, hvor det gaar glædeligt med Guds-tjenesten og Sangen, har endnu ikke én nævnt et Ord til mig, der kunde udtydes som en Beklagelse, saa jeg aner end ikke, hvad der ligger i Bannedsens Ytring: »Vi ved, at der for længere Tid siden er givet Præsten Forestilling desangaaende.« Mine Bibellæsninger i Eskelund Skole begyndte smaat, men Tilstrømningen er stadig vokset, skønt ved Siden af de mange og lange Sogneture Fordringerne herved til mine legemlige og aandelige Kræfter er stegen lige til Grænsen, hvor jeg har maattet give tabt, har jeg gaaet glad og frimodigt til Arbejdet og taknemmelig fra det, fordi jeg har følt Velsignelsen deri.

Jeg kunde vel skrevet endnu mere, men det er vel nok, en Ting beder jeg indstændig Ds. Hvh. om, saa vidt De formaar at holde Haand over os, værge for os mod de faa, jeg kunde vel sige, den enkelte der vogter paa hvert mit Skridt, om han kunde gribe mig i

en Uforsigtighed. — Gud beskærme min Fod for Fald — og for hvem alle Vaaben er lige gode. Jeg bærer ikke Had til nogen, heller ikke Vrede, om jeg end ikke, naar jeg bliver slaaet i Ansigtet, kan til enhver Tid frigøre mig for Bitterhed. Kan jeg blot faa Lov til at gaa min egen stille Gang, jeg er virkelig et fredeligt Menneske og tror ikke om mig selv at være enten letsindig eller fremfusende, snarere altfor frygt-som for Anstød, saa vil nok med Tiden de Mænd, i hvem der er Billighed her i Sognet, komme til at se mildt til mig og min Gerning.

Præstkjær, d. 28. Marts 1870.

Deres ærbødigst hengivne

H. F. F.

Kære Hr. Pastor Feilberg!

Jeg har i Dag tilskrevet Provsten til Bekendtgørelse for Vedkommende, at ligesom det er overladt til Præsterne at vælge Salmerne i den autoriserede Salmebog til Brug ved Gudstjenesten, saa ere de efter almindelig Praksis ikke bundne til at benytte den Melodi, som for hver Salme er ansat i Salmebogen, og da Pastor Feilberg har erklæret, at han ikke benytter andre Melodier end dem, der findes i Berggrens og Rungs Koralbøger, der almindelig bruges ved Salmesang i Kirkerne, saa finder jeg ikke at kunne foretage videre i denne Sag.

Men jeg maa dog privat skrive til Dem herom. Det glæder mig naturligvis, at det gaar godt med Salmesangen i Deres Kirker, og De gør vist fuldkommen rigtig i ikke udelukkende at holde Dem til de gamle Koralmelodier, men ogsaa at benytte nyere Melodier. I hvilket Omfang De benytter de nyere Melodier ved jeg jo ikke, men jeg vil benytte Lejligheden til at gøre opmærksom paa — hvad jeg ofte ved Lejlighed siger

til Præsterne at man bør være varsom med Benyttelsen af de nyere Melodier, hvoraf flere vel ere lette at synge, men alt for meget mangle kirkelig Karakter. De gamle Koralmelodier ere Menigheden bekendte, de have lange Tiders Hævd, og mange af dem have en Skønhed og Højhed, som i mine Tanker ikke mange af de nyere Melodier have naaet. Jeg behøver vist ikke at gøre opmærksom paa, at man ikke kan overlade Valget af Melodier til Kirkesangerne, om hvem man ikke kan forudsætte i Almindelighed, at de kunne skønne, ikke alene om Melodien har kirkelig Karakter, men ogsaa om den passer til den enkelte Salmes Indhold. I den sidste Henseende sker ikke saa faa Forsyndelser mod det passende af dem, der overalt helst vil have nye Melodier. Saaledes maatte jeg anse det for et slemt Misgreb, da jeg forleden i en Kirke hørte en af Kingos Passionsalmer synge, ikke med Melodien: »Jesu, dine dybe Vunder«, der i vor Forestilling er ligesom sammenvokset med Passionsalmerne med Melodien »Tag det sorte Kors fra Graven«, der jo skal være en Festmelodi; da den er sat til en Paaskesalme, men ogsaa som saadan for mit Øre uheldig, da jeg ikke kan finde noget smukt, højtideligt og opløftende i den, men den er rigtignok meget let at synge. Det er dog ikke saa meget for Salmemelodierne, jeg skriver til Dem, som for en anden Sags Skyld, som er berørt baade i B.s Skrivelse og Deres private Brev, men som B. just ikke har gjort Forespørgsel om, og som De heller ikke har omtalt i Deres specielle Erklæring, hvilket jeg er meget glad ved, da jeg saa heller ikke behøvede at omtale den i min officielle Skrivelse. Det er den Forandring, De gør i Tiltalen til Fadderne, naar De siger »Venner« eller »kære Venner«, hvilket jeg paa ingen Maade kan bifalde. Om flere Præster bruge denne Tiltale, ved jeg

ikke, men jeg har aldrig hørt den. Jeg vil herom først sige, at De ingen Tilladelse har til at gøre denne Forandring. I Slesvig havde De maaske friere Hænder; og jeg maa dernæst sige, at jeg maa finde Tiltalen »Venner« meget upassende her, da det jo slet ikke kommer denne Sag ved, om Fadderne er Præstens Venner, men Kirken vil sige os, at Fadderne skulde være gode Kristne. Vistnok maa vi tidt nøjes med at antage saadanne til Faddere, der staar temmelig langt fra Idealet: gode Kristne; vi føler idelig, at vi ikke naa de kristelige Idealer, men derfor maa vi ikke skyde dem tilside. Kirken maa stille Idealet frem, den kan ikke sige: nu herefter skal der ikke spørges, om Fadderne ere Kristne, men kun om Præsten kan kalde dem Venner. Naar en, der aabenbart erklærede, at han ikke var Kristen, blev meldt som Fadder, da vilde jeg lige saa lidt kunne antage ham som f. Eks. en Jøde. Jeg kan ikke forstaa, hvorledes man i Sandhedens Interesse vil i Kirken heller bruge Tiltalen »Venner« end Tiltalen Kristne. Det Navn Kristen kan som et Navn bruges paa forskellig Maade. Det findes jo ikke i det N. T. Vil man ikke bruge Navnet anderledes end om dem, der i Sandhed ere troende, saa har man ikke Talebrugen med sig, ja, vi kan ikke helt undgaa ogsaa at tage Navnet i en videre Betydning. Men ganske vist skal vi ikke rutte med Navnet Kristne, og vi kan jo tidt have Lejlighed til at minde om, at Navnet Kristen ikke frelser, og at Navnet Kristne har en alvorlig Fordring til os. Men hvad Ordet »Venner« angaar, da kommer man dog kun til efterhaanden at staa i Venskabsforhold til enkelte af Menigheden. Jeg vil hermed ikke sige, at man slet ikke skal kunne bruge Ordet »Venner« i Prædikener. Forholdene kan være forskellige, og man kan jo bruge Ordet om et fastere og om et løsere Venskabsforhold, men

det forekommer mig, at nu om Stunder drives megen Misbrug med dette Ord i Prædikener.

Jeg vilde ikke, kære Hr. Pastor Feilberg, have skrevet alt dette til Dem, dersom jeg ikke var overbevist om, at det ligger Dem paa Hjerte i alle Ting at udføre Deres Gerning paa bedste Maade, og at De derfor villig vil optage, hvad jeg med et broderligt Sind haver skrevet om disse i sig selv mindre vigtige Ting.

Ribe, d. 4. April 1870.

Deres hengivne

C. F. Balslev.

Kære Hr. Pastor Feilberg!

Jeg modtog i Gaar et Brev fra Hr. Bennedsen, at da han med flere af Menigheden forgæves har henvendt sig til Pastor Krarup for at løse Sognebaand til ham, vil han paa egne og fleres Vegne spørge mig, om jeg vilde have noget mod, at Pastor Riis Lowson meddelte dem Nadverens Sakramente i deres egen Sognekirke, dersom de kunde bevæge ham dertil, hvilket dog er tvivlsomt. Jeg har nu herpaa svaret Bennedsen, at naar Hr. Pastor Feilberg vil overdrage Hr. Pastor Riis Lowson en eller flere Søndage at besørge Altertjenesten med Administrationen af den hellige Nadver i sine Kirker, ikke for en sluttet Kreds, men for de Menighedsmedlemmer, der melde sig til Altergang, ganske som paa andre Søndage, kan der fra min Side ikke være noget derimod at erindre, men at det maa overlades Sognepræsten, hvor vidt han vil lade en anden Præst i sit Sted besørge den omhandlede Tjeneste. Dette vilde jeg underrette Dem om for det Tilfælde, at B. skulde komme med en Anmodning til Dem og beraaber sig paa et Brev fra mig. Hans Ønske har maaske været, at jeg skulde tillade R. L. at holde Altergang særskilt for ham og hans Kreds

uden nogen Henvendelse til Dem, men naturligvis hverken vilde eller kunde jeg give en saadan Tilla-delse. Det beror jo alene paa Dem, om De en Gang imellem vil lade R. L. vikariere for Dem, men dersom De vil det, mener jeg, at det maa være paa en Søndag, og at hvem af Menigheden, der ønsker det, maa kunne gaa til Alters den Dag ligesom andre Søndage.

Ribe 13. April 1870.

Deres hengivne

C. F. Balslev.

Efter Modtagelsen af denne Skrivelse rejste jeg til Ribe og meddelte Biskoppen mundtlig, at jeg ikke agtede at dele noget som helst eller nogen Steder noget af min Embedsgerning med Riis Lowson, men vilde med Fornøjelse, saa vidt det stod til mig, overlade ham og hans Venner Kirken til Tider, da jeg ikke brugte den. Fra Hr. B. skete derefter intet Skridt mere.

En Artikel i Kolding Avis N. 77, 1. April 1870 af Riis Lowson kritiserer stærkt et Foredrag af Schrøder, Forstander i Askov. Det sidste mig bekendte Indlæg i denne Sag fremkom et Sted, hvor man mindst skulde have tænkt paa at søge det, nemlig i Folkets Nisse N. 19, 7. Maj 1870; jeg skal tilføje, at jeg først over Aar og Dag senere fik Kundskab om, hvorfra Stykket var kommet. Det lyder:

Fra Ribeegnen.

Sørensen: Sig mig, hvorledes kan dog det hænge sammen med Proprietær B., som vil danne en Frime-nighed, man hører saa mange Historier om ham?

Schrøder: Saa, hvilke Historier da? Jeg har altid anset ham for at være en pæn og dannet Mand.

S.: Jo, man fortæller, at en Gang, han var paa Jagt, tabte han sin Hat i en Svinetønde.

Sch.: Det var dog mærkeligt, at tabe sin Hat i en Svinetønde, naar man gaar paa Jagt.

S.: Ja, men det var — det var inde i et Hus.

Sch.: Ja, dette maa man overse; thi han har jo stor Fortjeneste af den Højskole, der blev oprettet.

S.: Ja, men han var ogsaa flink til at samle Aktier og traktere med fyldte Ænder.

Sch.: Hvad for noget?

S.: Ja, det var omtrentlig saa morsomt, som da han leverede Hø til Degnen.

Sch.: Men sig mig dog, hvorfor tror du da, han ikke vilde have den nye Præst til Sjælesørger?

S.: Jo, han tilligemed enkelte flere foregiver, at det er, fordi den ny Præst er Grundtvigianer, og at han tillader Degnen at synge Hopsamelodier, men det tror jeg egentlig ikke; thi disse Folk er det temmelig ligegyldigt, hvad der bliver prædiket og sunget. Jeg tror, Sagen forholder sig saaledes, hvorfor de vil have en vis bestemt Mand til Præst, er fordi, saa ved de, at de faar Riis, og det maa de vist føle, de trænger til.

Hermed slutter jeg Afskriften af Dokumenter angaaende min Indtrædelse i Brørup, og naar jeg skilles fra Sognet med den inderligste Tak for 7 Aars kærligt Samliv, naar jeg det sidste Aar modtog et frivillig Tilskud til min Løn fra Sognene paa over 300 Rdl., og tog Afsked i Kirken, smykket med Grønt fra øverst til nederst, saa skal mit sidste Ord være: Gud, som skaffede mig Plads og bøjede Menneskehjærter imod mig, ham og ham alene Æren.

Darum Præstegaard, 1. Decbr. 76.

Feilberg.
